

ПРОБЛЕМ ЛЕПОТЕ У ДЕЛУ Ц.ГОЛСВОРДИА.

У предговору за главно своје дело, трилогију Сага о Форсајтима, Голсворди каже следеће: "Ова дугачка прича није студија неке епохе, него хоће само да предочи заплете које лепота изазива у човечјем животу". Неочекивана изјава. Јер, та трилогија је огромно дело, хроника четири генерације Форсајта, читавих низова породица и огранака, према томе и студија, и не само једне епохе. Али Голсворди занемарује оно чиме би се други дичио, и вели: није студија епохе, само напор да се предочи дејство лепоте као судбинско дејство. Строго узевши, Голсворди има право. У животу и епохама, и у књигама о животу и епохама, елеменат који све уобличава и раза, јесте лепота. Лепота баца човека и друштво у напоре и борбе идеалне, и у комплоте бунтовничке и злочиначке. Треба се сетити, рецимо, Настасје Филиповне у роману Достојевскога Идиот - који је роман међу нама боље познат од романа Голсвордија - па је јасно да добро и све зло долази од неке лепоте, телесне или духовне, или обе заједно. Ако се дакле неко као Голсворди одлучи да каже отприлике ово: ја изнад свих покретних снага судбине, изнад жуди за слободом, за знањем, за славом, за имањем, стављам жуд за лепотом или неодољивост пред лепотом - није погрешно. И могао би написати далеко више од једне трилогије са том основном мишљу, па да свакад има право. Лепота заплеће драме и романе, а писцу остаје, да се послужио једном Расиновом речју: само да "уза то напише стихове или прозу".

Голсворди је имао на уму све лепоте: лепоту природе, физичку лепоту човека, духовну човечанску лепоту, естетичке и етичке лепоте уопште узевши. Али је, пишући друштвени роман, носио се највише са демонском снагом физичке женине лепоте, чије дејство пролази скалу од најбруталнијег и најпримитивнијег, па до најузвишенијег и најспиритуалнијег. Чуда и покори, уједно и благослови од женине лепоте скривени су у свима другим лепотама, и зато су неминовни квасац у породицама и друштвима чија ће судбина бити вредна једног романа, или једне трилогије.

Оваква или онаква, лепота је Голсвордиевим јунацима романсирала примитивне памети, и хероизирала буржујске нарави. Ако је јунак био политичар, стигао га је заплет од лепоте; и већ како кад: тим горе или тим боље по политику. Ако је био суш спекулант, опет га је стигла лепота. Ако охол племић, стигла га је. Лепота стиже крв, главу, срце

наше; стиже аргументе којима доказујемо и мудрујемо. У једном од романа Трилогије лепота ноћи збрка и исиса снагу свем високом резонувању јунака. Каже Голсворди: "...све су светиљке погашене, сва срца мирују. Ноћ стражари са по једном белом звездицом над сваким дрветом, над сваким кровом, над сваким сањивим уморним цветом, као мајка што стражари над уснулим детенцем кад се нагне над њим и с љубављу му броји сваку косицу на глави, и прати сваки нејаки трепет тела...Аргументи, под осмејком те ноћи..." итд.

Опасног и опаког сиверена је признао Голсворди кад је дубину истоветовао с моћју и с демонством лепоте. Као што на крају сваке науке чека религија, на крају сваког човекова животног плана чека нека лепота, неки њен демон. Голсворди сам, који је судио друштво и читаве генерације прибирао под микроскоп; који је са читавим сталезима поступао понекад како сам негде каже: да милиони становника у Лондону играју као зрнца суhog грашка на дасци о коју је неко треснуо песницом - тај Голсворди носио је у себи, због лепоте, осетљивост једне биљчице, меланхолију једног зрака који час светли час умире.

Човек је гладан живота докле год је жив. Живот нас троши и скоро потроши, али не буди у нама жељу да умremo. Ко је тако гладан живота, даље и даље, до у старост у којој нема више страсти, тај је у ствари гладан лепоте овог света. Глад за лепотом, што даље у високе пределе лепоте, или што даље у старост, постаје меланхолија особите врсте. Не меланхолија из рђавих стихова, која је осећањ доста труло и чак мало мртво; него меланхолија ненаситости, која је снажна као лав иако ћути и трпи као риба. Лепота по Голсвордиу, јесте највиши критеријум сваке сваке страсти, она је скривена у сваком облику живота, сваком процесу. Видите духовно оронула човека; или видите човека који се лудачки зарии у неки рад; или видите поборника за неку идеју; видите виконта Карадока, ћутљивог, амбициозног племића, како пропадне у страст као у јаму - свему томе, сад или у прошлости узрок је моћ лепоте или коб лепоте, која одређује судбине. А облици те демонске моћи су: нека лепа жена, неки леп сан, неки леп талент, нека одлука да се главом пробије зид до неке лепоте, нека дилема која не би била дилема да није било лепоте. Рецимо, дилема једног од Форсајта који се још није био довољно ни профинио ни расхрабрио за лепоту, а коме је дошла лепа Ирена, и постала му жена

која га није могла волети. Дилема тога човека, Сомса Форсајта, била је: "Терати Ирену!" али није могао; "пустити је да иде по правди и милости, јер је већ много патила код њега," али није могао ни то. Из те лепотине дилеме изишао је тежак живот за Ирену, за Сомса, и за још многе Форсајте, па и за једног не-Форсајта.

Заиста, пошто Голсворди то покаже, постаје више но јасно да на овоме свету ничега нема тако много, као лепоте. Све, од појединца до народа, бори се с неком лепотом, за неку лепоту. И оно што као мртво и прошлост ногама газимо, и то је још пуно проблема лепоте, иначе не би могло бити да је држало живот и хранило страсти кроз деценије или столећа... Најтеже заплете у физичком и духовном свету изазива лепота, јер је свугде присутна, јер јој одолети не може ни младо ни старо, јер тело и душу тресе било данекога завитла у активну страст са надама, било да некога пасивно скомле, као 85-годишњег старца Форсајта, али скомле га без шале и комике, него са тешким задацима: јер старац, Енглеz, има јунаштво достојанства, и не просјачи милост, и крије своју судбину, и има смисла за лепоту резигнације, али даље и даље жудно жели да види лепоту, још једном само, да се бори са задатком од лепоте у толико тежим за старца што Ирена није знала шта чини са својим прастарим рођаком. Лепе су речи Голсвордијеве о њима: "Човек понајчешће не види зло које проузрокује; а 85 година, оне заиста немају више страсти, али лепота, која изазива све страсти, делује увек на исти начин докле смрт не заклопи очи које лепоту виде."

Лепота као мука и коб, као стваралац страсти и меланхолије, постаје Голсвордијева уметничка концентрација. Кроз ту концентрацију он је доспео да воли као јунаке: незадовооонике и борце због недовољне лепоте и правде у љубави људској; утописте, стоике, бунтовнике. Све се код њега осложава неким проблемом лепоте: племићство, демократија, братство, правда, брак, породица, патриотизам, поштење. Једна млада пламићка вели: "Шта вреди ко смо кад не смемо волети кога хоћемо." Један либерал и патриот вели: "Ја бих хтео Енглеску чија би душа била стоичка, лепа од стоицизма и лепоте сваке од много милиона њених душа." Сами наслови Голсвордијевих књига откривају да је његове теме и проблеме могло допратити у уметност само оно што нека лепота од живота тражи или у животу пориче: Фарисеји; Поседник; Братство; Патриције; Стоик; па у драмама: Правда; Попштење; па у лиричним новелама: Јабука, Тамни цвет, Кућа у пољу.

У првом делу трилогије, када су Форсајти, четири генерације уназад, били још на почетку дизања, и један за другог, чак и рођена браћа, били од интереса само по том: "колико је који од њих већ богат," већ тада, невидљиво као ветрић, или кобно као инфекција, почела је да се јавља лепота са својим оплемењавањем кроз јад и страдање: кроз неку праву љубавну историју, кроз демонство женино, кроз наговештај неког идеала или талента. Почивала је дакле лепота да блуди око Форсајтовских добрих и чврстих имања и каса, са новим проблемима, судбинама, кобима. Такви су уосталом сви заплети код Голсвордија. Лепота је код њега демон у старо грчком смислу: и коб и зао дух, и гениалност и оплемењавање. Промена нека, у породичном или уопште друштвеном и народном животу, то је, и по Грцима и по Голсвордију, умирање и смрт између два облика, а облике живота ствара дух, лепота, демон. Тако је Голсворди све своје Карадоке, Кастрлије, Форсајте извлачио постепено из "сухог ткања својине", и правио од њих романтичке љубавнике, породичне бунтовнике, либералне утописте, па најзад сликаре и поете. Лепота Иренина била је прва контемплација Форсајта, жедних дотле само пара и својине; са Ирениног лица читали су они први пут неки узвишенији осећај за себе: неки морални немир; неку артистичку меланхолију; неки позив за рад за друге који неће бити плаћен; неку лекцију резигнације. Баш Иренин син даје такву лекцију: оставља у задњи час вољену девојку да би се једном пресекли мутни и нелепи трагови односа његове мајке са оним Форсајтом за кога је била удата у младости, и који није отац тога сина.

Голсворди није волео, и није ценио, у животним заплетима, интелектуалне орације и доказе. Он је са сажаљењем гледао злостављање интелекта, и злостављање интелектом. Лепота, тај наш највећи демон, кад она направи заплет, ужеже страст или баци у човека меланхолију — онда има само једно: "Буди добар, и држи се јуначки до краја..." Голсвордиева дела су доказ да је он, као писац, пролазио кроз такву дилему: да ли са храброшћу интелекта или са храброшћу меланхолије стати и расправљати судбине и коби од лепоте? Интелект је у стању да све докаже рационално, и да увек има право. Али пред **страстима** и заплетима од лепоте — тако је видео Голсворди — човек је онај који никад нема право! И зато је Голсворди и за себе изабрао моралну храброст једне племените меланхолије, која не може победити, али може неугасиво да

траје, и узима став према лепоти и њеним делима и неделима.

Кроз топлу и храбру своју менахолију, успевао је Голсворди да редуцира трагику, односно спољне ефектне трагике живота, у својој уметности. Кад је већ мора бити, нека се та трагика, као што је у природи, нека се здружи с мирном меланхолијом. То је њему, Голсвордиу, заповедала лепота, као задатак творца и песника. Тежак задатак за уметника; али постепено је то здружавање трагике с мирном и храбром меланхолијом постало филозофија Голсвордијеве меланхолије, и надахнуло га за странице чија лепота иде у савршенство. Један пример за то је она позна љубав 85-годишњег Форсајта.

И на технику Голсвордијеву је та заповест лепоте деловала. Главе његових романа све су краће и краће; своде се на неколико страница; тражи Голсворди од њих нешто строго мерено споља и изнутра; не да одвише простора скандалу и развлачењу мука. Његови ванредни опси природе којима сваки час прекине историју људског страдања; његови ванредни детаљи о животињама, кроз чију је лепоту, лепоту тела и инстинката, ширио своје разумевање ствари – то је макар за часак одмор, отстрањење јунака и догађаја од бруталне трагике. То је, меланхолија Голсвордијева у празничности свога напора: да човек буде добар, и да стоји право и чврсто до краја. Јер, и најстрашнији притисак трагике може да постане узвишен, ако има неке мирне лепоте око тога, лепоте природе, лепоте, еког сазнања.

Занимљив је један детаљ који се код Голсвордија понавља упадљиво: кад је јунацима његовим до безумља тешко, они се завлаче у таму и лежу на голу земљу и под. Чак и охоли виконт Карадок чини исто. Тако лежећи, они долазе до сазнања да и човек постаје животињски тужан и беспомоћан животињски срамежљив, али и животињски стрпељив. Хладна земља, та широка и тврда мајка свих бића, која мирно носи све катастрофе, помоћи ће детету свом боље но родитељи и браћа: хути! криј се! док лепота која је дала страст, не дадне јунаку и меланхолију од које пада духовна вредност на све. Јунаци Голсвордијеви леже на земљи, стежу зубе, издрже, прекораче преко јада... С тим у вези, симпатичне су код Голсвордија оне баке и чукун-баке које су врста "зимзелених јунака," којима је храброст и редуцирања плача смисао живота, које, за чудо, не праве ни женске ни старачке глупости, него стишћу срце над јадима од лепоте својих унука, и чекају,

чекају с вером да унук једног дана "опет скочи у седло". Револвер, крик, пуна уста крви, то је грех против лепоте, лепоте страсне и лепоте меланхоличне! Неће то лепота, ма колико да је понела и ојадила човека! И свечаности лепота и трагедије лепота свршују се код храбрих људи у храброј меланхолији. Леп је симбол, у једном роману Голсвордија, када јунак, још пун страсти, задњи пут промили крај места одакле ~~не~~ је она, вољена жена, његовог добра ради, заувек отишла у свет - он се од страшног бола само поведе, и брзо запуши шаком уста "као да му је бљунула сва крв из срца." Али само: као да је!

Ако се покуша извести естетичко-етичка линија кроз главне друштвене романе Голсвордија, излази следеће: са својом идејом да лепота, кроз муке диже генерације, он је приказао еволуцију од доба кад је човек имао капитал, жену и душу своју као својине своје у бруталном смислу, као робове своје, па до времена кад капитали потражише сасвим другу форму егзистенције, кад је жена постала свој господар, а душа, у вечној својој страсти и страдању од лепоте, све је крилатија, ко зна где је све, и шта све може. То је ход лепоте: од мамаца и отрова њених, до увиђања да је лепота збир снага и страсти које не остају, да лепота није никада није ничија својина. Она је демон, који као сваки дух, иде куда хоће, иде свугде, али и оставља све. Беза између те метафизичке замисли о лепоти: да она, то јест, никада није ничија својина у материалном смислу својине, и између друштвеног прогреса на основи лепоте - ванредно је изведена код Голсвордија. Лепота има да се дигне до духовне тековине, а духовна тековина да постане општа - онда смо постигли једну здраву и једну могућу илузију о својини лепоте, и прогресу на основу те својине. Лепота је као магнетизам и електрицитет - свачија и ничија; само дејство, демонизам.

Код Форсајта је лепота наишла, и владала, прво преко Ирене, па, постепено, преко смисла за уметност, преко осећања лепоте од одрицања, преко смисла за набављање сликарске галерије за опште добро, преко уписивања у добровољце и давања живота за лепоту у коју верује свет а не само Форсајти; најзад, преко генерације која више "није умела правити новац". Иронија Голсвордијева је завршним деловима трилогија дала натпис: "издаје се". Меланхолија, јуначка и фина меланхолија Голсвордијева, мислила је при том: да је са свима што је дотле било једних.

Исидора Секулић.

ПРОБЛЕМ ЛЕПОТЕ У ДЕЛУ Ц. ГОЛСВОРДИЈА.

У предговору за главно своје дело, трилогију, *Saga o Forsajtima*, Голсворди каже следеће: »Ова дугачка прича није студија неке епохе, него хоће само да предочи заплете које лепота изазива у човечјем животу." ~~Једна реч~~ Неочекивана изјава. Јер, та трилогија је огромно дело, ~~јесте~~ ~~хроника~~ ~~четири~~ ~~генерације~~ ~~Форсајта~~, читавих низова породица и огранака, ~~и јесте~~, према томе, и студија, и не само једне епохе, ~~и свестрана студија тих епоха~~. Али Голсворди занемарује оно чиме би се други дичио, и вели: ~~није~~ студија епохе, само напор да се предочи дејство лепоте као судбинско дејство. ~~Строго~~ узевши, ~~тако јесте~~, и у животу и епохама, и у књигама о животу и епохама, ~~елеменат~~ елеменат, који све ~~у~~ уобличава и разара, јесте лепота. Лепота баца човека и друштво у напоре и борбе идеалне, и у комплоте бунтовничке и злочиначке. Трба се сетити, рецимо, Настасје Филиповне у роману Достојевскога *Идиот* — који је роман међу нама боље познат од романа Голсвордија — па је јасно да ~~добро~~ добро и све зло долази ~~од~~ од неке лепоте, телесне или духовне, или обе заједно. Ако се дакле неко, као Голсворди, одлучи да каже ~~од~~ прилике ово: ја изнад свих покретних снага судбине, изнад жуди за слободом, за знањем, за славом, за имањем, стављам жуд за лепотом или неодољивост пред лепотом — није погрешно, ~~и~~ ~~бар~~ ~~могао~~ ~~би~~ ~~написати~~ ~~далеко~~ ~~више~~ ~~од~~ ~~једне~~ ~~трилогије~~ ~~са~~ ~~том~~ ~~основном~~ ~~мишљу~~, па да свакад има право. Лепота заплеће драме и романе, а писцу остаје, да се послужимо једном Расиновом речју: само да »уза то напише стихове или прозу.«

Голсворди је имао на уму све лепоте: лепоту природе, физичку лепоту човека, духовну човечанску лепоту, естетичке и етичке лепоте уопште узевши. ~~Али~~ је, пишући друштвени роман, носио се највише са демонском снагом физичке женине лепоте, чије дејство пролази скалу од најбруталнијег и најпримитивнијег, па до најузвишенијег и најспиритуалнијег. Чуда и покори, уједно и благослови од женине лепоте, скривени су у свима другим лепотама, и зато су неминовни квасац у породицама и друштвима чија ће судбина бити вредна једног романа, или једне трилогије.

Оваква или онаква, ~~али~~ лепота је Голсвордиевим јунацима романсирала примитивне памети, и хероизирала буржујске нарави. Ако је јунак био ~~политичар~~ политичар, стигао га је

Т. Голсворди ~~и~~ ~~не~~
право.

вом пробије зид до неке лепоте, нека дилема која ^{не} би била дилема да није било лепоте. Рецимо, дилема једног од Форсајта који се још ~~није~~ није био довољно ни профинио ни расхрабрио за лепоту, а коме је дошла лепа Ирена, и постала му жена која га није могла волети. Дилема тога човека, Сџмса Форсајта, била је: »Отерати Ирену!« ~~али~~ није могао; »Пустити је да иде по правди и милости, јер је већ много патила код њега.« ~~али~~ није могао ни то. Из те лепотине дилеме изишао је тежак живот за Ирену, за Сџмса, и за још многе Форсајте, па и за једног не-Форсајта.

Заиста, пошто Голсворди то покаже, постаје више но јасно да на овоме свету ничега нема тако много, као лепоте. Све, од појединца до народа, бори се с неком лепотом, за неку лепоту. И оно што као мртво и прошлост ногама газимо, и то је још пуно проблемâ лепоте, иначе не би могло бити да је држало живот и хранило страсти кроз деценије или столећа... Најтеже заплете у физичком и духовном свету изазива лепота, јер је свугде присутна, јер јој одолети не може ни младо ни старо, јер тело и душу тресе било да некога завитла у активну страст са надама, било да некога пасивно скомле, као 85-годишњег старца Форсајта, али скомле га без шале и комике, него са тешким задатцима: јер старац има јунаштво достојанства, и не просјачи милост, и крије своју судбину, и има смисла за лепоту резигнације, ~~али~~ даље и даље жудно жели да види лепоту, још једном само, да се бори са задатком од лепоте, у толико тежим за старца што Ирена није знала шта чини са својим прастарим рођаком. Лепе су речи Голсвордијеве о њима: »Човек понајчешће не види зло које проузрокује; а 85 година, оне заиста немају више страсти, али лепота, која изазива све страсти, делује увек на исти начин докле смрт не заклопи очи које лепоту виде.«

Лепота као мука и коб, као стваралац страсти и меланхолије, постаје Голсвордијева уметничка концентрација. Кроз ту концентрацију он је доспео да воли као јунаке: незадовољнике и борце због недовољне лепоте и правде у љубави људској; утописте, стоике, бунтовнике. Све се код њега осложњава неким проблемом лепоте: племићство, демократија, братство, правда, брак, породица, патриотизам, поштење. Једна млада племићка вели: »Шта вреди ко смо, кад не смемо волети кога хоћемо.« Један либерал и патриот вели: »Ја бих хтео Енглеску чија би душа била стоичка, ~~и~~ лепа од стоицизма и лепоте сваке од много милиона њених душа.« Сами наслови Голсвордијевих књига откривају да је његове теме и проблеме могло допратити у уметност само оно што нека лепота од живота тражи: *Фарисеји*; *Поседник*; *Братство*; *Патриције*; *Стоик*; па у драмама: *Правда*; *Поштење*; па у лиричним новелама: *Јабука*, *Тамни цвет*, *Кућа у пољу*.

Али у њиховој души:

У првом делу трилогије, када су Форсајти, четири генерације уназад, били још на почетку дизања, и један за другог, чак и рођена браћа, били од интереса само по том: »колико је који од њих већ богат,« већ тада, невидљиво као ветрић, или кобно као инфекција, почела је да се јавља лепота са својим оплемењавањем кроз јад и страдање: кроз неку праву љубавну историју, кроз демонство женино, кроз наговештај неког идеала или талента. ~~и~~ ^и Почињала је дакле лепота да блуди око форсајтовских добрих и чврстих имања и каса, са новим проблемима, судбинама, кобима. Такви су уосталом сви заплети код Голсвордија. Лепота је код њега демон у старо грчком смислу: и коб и зао дух, и гениалност и оплемењавање. Промена нека, у породичном, или уопште друштвеном и народном животу, то је, и по Грцима и по Голсвордију, умирање и смрт између два облика, а облике живота ствара дух, лепота, демон. Тако је Голсворди све своје Карадоке, Кастерлије, Форсајте извлачио постепено из »сухог ткања својине«, и правио од њих романтичке љубавнике, породичне бунтовнике, либералне утописте, ~~и~~ ^и па најзад сликаре и поете. Лепота Иренина била је прва контемплација Форсајта, жедних дотле само пара и својине; са Ирениног лица читали су они први пут неки узвишенији осећај за себе: неки морални немир; неку артистичку меланхолију; неки позив за рад за друге који неће бити плаћен; неку лекцију резигнације. ~~када је он~~ ^{таш} Иренин син ~~у који~~ ^{у који} оставља у задњи час вољену девојку да би се једном пресекли мутни и нелепи трагови односа његове мајке са оним Форсајтом за кога је била удата у младости, и који није отац тога сина.

Голсворди није волео, и није ценио, у животним заплетима, интелектуалне орације и доказе. Он је са сажаљењем гледао злостављање интелекта, и ~~злостављање~~ ^{злостављање} интелектом. Лепота, тај наш највећи демон, кад она направи заплет, ужеже страст или баци у човека меланхолију — онда има само једно: »Буди добар, и држи се јуначки до краја...« Голсвордиева дела су доказ да је он, као писац, пролазио кроз ~~своју~~ ^{своју} дилему: да ли са храброшћу интелекта или са храброшћу меланхолије стати и расправљати судбине и коби од лепоте? Интелект је у стању да све докаже рационално, и да увек има право. Али пред страстима и заплетима од лепоте — тако је видео Голсворди — човек је онај који никад нема право! И зато је Голсворди и за себе изабрао моралну храброст једне племените меланхолије, која не може победити, али може неугасиво да траје, и узима став према лепоти ~~у~~ ^у њеним делима и неделима.

Кроз топлу и храбру своју меланхолију, успевао је Голсворди да редуцира трагику, односно спољне ефекте трагике

*V gaje' shavvu
lekturij:*

stakvu

живота, у својој уметности. Кад је већ мора бити, нека се та трагика, као што је и у природи, ~~и код других бића~~, нека се здружи с мирном меланхолијом. То је њему, Голсвордиу, заповедала лепота као задатак творца и песника. Тежак задатак за уметника; али постепено је то здружавање трагике с мирном и храбром меланхолијом постало филозофија Голсвордијеве меланхолије, и надахнуло га за странице чија лепота иде у савршенство. Један пример за то је она позна љубав 85-годишњег Форсајта.

И на техинку Голсвордијеву је ~~и~~ заповест лепоте деловала. Главе његових романа све су краће и краће; своде се на неколико страница; ~~прав~~ Голсворди од њих нешто строго мерено споља и изнутра, не да одвише простора скандалу и развлачењу мукâ. Његови ванредни описи природе којима сваки час прекине историју људског страдања; његови ванредни детаљи о животињама, кроз чију је лепоту, лепоту, тела и инстинката, ширио своје разумевање ствари — то је ~~било уклањање јунака и догађаја од бруталне трагике.~~ То је, ~~најбоље~~, меланхолија ~~Голсвордије~~ у празничности свога напора: да човек буде добар, и да стоји право и чврсто до краја. Јер, ~~и~~ најстрашнији притисак трагике може да постане узвишен, ако има неке мирне лепоте око тога, лепоте природе, лепоте неког сазнања. Занимљив је један детаљ који се код Голсвордија понавља упадљиво: кад је јунацима његовим до безумља тешко, они се завлаче у таму и лежу на голу земљу и под. ~~Та~~к и охоли виконт Карадок чини тако. Ткао лежећи, они долазе до сазнања да човек постаје животињски тужан и беспомоћан, ~~и сам~~ животињски срамежљив, али и животињски трпељив. ~~В~~ладна земља, та широка и тврда мајка свих бића, која мирно носи све катастрофе, помоћи ће детету свом боље но родитељи и браћа: ћути! ~~и~~ криј се! док лепота која је дала страст, не дадне јунаку меланхолију, од које пада духовна вредност на све. Јунаци Голсвордијеви леже на земљи, стежу зубе, издрже, прекораче преко јада... С тим у вези, симпатичне су код Голсвордија оне баке и чукун-баке које су врста »зимзелених јунака,« којима је храброст и редуцирање плача смисао живота, које, за чудо, не праве ни женске ни старачке глупости, него стишћу срце над јадима од лепоте својих унукâ, и чекају, чекају с вером, да унук једног дана »опет скочи у седло«. Револвер, крик, пуна уста крви, то је грех против лепоте, лепоте страсне и лепоте меланхоличне! Неће то лепота, ма колико да је помела и ојадилa човека! И свечаности ~~и~~ трагедије лепотâ свршују се код храбрих људи у храброј меланхолији. ~~и~~ Леп је симбол, у једном роману Голсвордија, када јунак, још пун страсти, задњи пут промили крај места одакле је она, вољена жена, његовог добра ради, занавек отишла у свет — он се од страшног бола

(—) *уради*

*за глас одмор,
от сарајаче*

В. Лабовић

само поведе, и брзо запуши шаком уста »као да му је бљу-
нула сва крв из срца.« Али само: као да је!

Ако се покуша извести естетичко-етичка линија кроз
главне друштвене романе Голсвордија, излази да је он
са увек у својој идеји да лепота, кроз муке, диже генерације, ~~ка~~
~~ка~~ је извео еволуцију од доба кад је човек имао капитал,
жену и душу своју као својине своје у бруталном смислу, као
робове своје, ~~ка~~ до времена кад капитали ~~праже~~ сасвим
другу форму егзистенције, кад је жена постала свој госпо-
дар, а душа, ~~ка~~ у вечној својој страсти и страдању од лепоте,
~~ка~~ све је крилатија, ко зна где је све, и шта све спрема ~~то~~
~~вину~~. То је ход лепоте: од мамаца и отрова њених, до уви-
ђања да је лепота ~~само~~ снага и страсти које не остају,
да ~~лепота~~ никада није ничија својина. Она је демон, који, као сваки
дух, иде куда хоће, иде свугде, али и оставља све. Веза из-
међу те метафизичке замисли о лепоти: да она, то јест, ни-
када није ничија својина у материјалном смислу својине, ~~ка~~
и између друштвеног прогреса на основи лепоте ~~ванредно~~ је
изведена код Голсвордија. Лепота има да се дигне до духовне
тековине, а духовна тековина да постане општа — онда смо
постигли једину здраву и једину могућу илузију о својини
лепоте, и прогресу на основи те својине. Лепота је као маг-
нетизам и електрицитет: свачија и ничија; само дејство, де-
монизам.

Код Форсајта је лепота наишла, и владала, прво преко
Ирене, па, постепено, преко смисла за уметност, преко осе-
ћања лепоте од одрицања, преко смисла за набављање сли-
карске галерије за опште добро, преко уписивања у добро-
вољце и давања живота за лепоту у коју верује свет, а не
само Форсајти — најзад, преко генерације која више »није
умела правити новац«. Иронија Голсвордиева је завршним
деловима трилогије дала натпис: »Издаје се.« Меланхолија,
јуначка и фина меланхолија Голсвордијева, мислила је при
том: ~~да~~ је се свима, што је дотле било једних.

ИСИДОРА СЕКУЛИЋ.

ЏОН ГОЛСВОРДИ.

(1867—1933)

Смрћу Голсвордиевом изгубила је Енглеска свог великог
савременог хроничара. Нико као он није умео да на толиком
платну, у толико поколења, с толико карактера, и с толиком
разноврсношћу друштвених и осећајних односа прикаже са-
времену Енглеску, ону између 1886 и 1930 године. Нико као

сведоче:
је прикесао

показивање

може.

ЗДир